

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ
ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інноваційні технології в логопедії

освітній ступінь бакалавр

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 016 Спеціальна освіта; 012 Дошкільна освіта

освітня програма усі освітні програми зі спеціальностей

тип дисципліни вибіркова

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою загальної педагогіки, дошкільної,
початкової та спеціальної освіти

протокол № 8 від 8.01.2020р.

Завідувач кафедри доц. Іванова Д. Г.

ПОГОДЖЕНО:

Голова Ради з якості вищої освіти
педагогічного факультету

 к. пед. н. Сич Ю. І.

Розробники програми:

Боднар Наталя Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти

Рецензенти програми:

Талмач Юлія Борисівна, головний спеціаліст відділу освіти Ізмаїльської міської ради

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	28	8
Модулів: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 4	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 7-8	Семінарські заняття:	
	20	4
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 3	-	-
- самостійна робота: 4	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення вибіркової навчальної дисципліни є формування, корекція та розвиток мовленнєвої діяльності дітей раннього та дошкільного віку при різних мовленнєвих порушеннях.

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з сутністю поняття «логопедичні технології», формування умінь і навичок застосовувати різноманітні технології корекції мовлення при роботі з особами, які мають порушення розвитку.

Передумови для вивчення дисципліни: «Анатомія, фізіологія, патологія з основами валеології», «Логопедія з практикумом», «Спеціальна педагогіка з історією логопедії».

Міждисциплінарні зв'язки: «Логопедична ритміка з методикою», «Методика логопедичної роботи», «Форми логопедичної роботи», «Педагогічні основи логопедичної гімнастики».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Інноваційні технології в логопедії» студент повинен набути такі результати навчання:

1. **Знати:** сутність різноманітних логопедичних технологій корекційної роботи, важливість проведення корекційних вправ у роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. Володіти понятійно-категоріальним апаратом з урахуванням складності визначення та застосування категорій у сучасній науці

і практиці логопедичного обстеження і корекції в осіб з вадами психофізичного розвитку.

2. *Вміти*: поєднувати в навчально-корекційному процесі елементи традиційних та інноваційних педагогічних технологій; використовувати надбання педагогів-новаторів, опираючись на діалектику взаємоперетворення інновацій і традицій; розробляти та впроваджувати нововведення в корекційній роботі з дітьми-логопатами; створювати розвивально-корекційне середовище, використовуючи інноваційний дидактичний матеріал для навчання дітей з вадами мовлення в загальноосвітніх та спеціальних закладах.

3. *Комунікація*: здатність дотримуватися у своїй діяльності сучасних принципів толерантності, діалогу і співробітництва; володіти культурою спілкування, його формами, способами, вербальними і невербальними засобами; спілкуватися державною мовою в межах потреби своєї професійної діяльності; використовувати основні способи і засоби міжособистісної комунікації, стилі мовлення, практичний досвід комунікації; вміння постійно збагачувати власне мовлення, налагоджувати професійну і корекційно-педагогічну комунікацію, застосовувати інформаційно-комунікативні технології в професійній діяльності.

4. *Автономність та відповідальність*: здатність аналізувати соціально й особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів; створювати рівноправний і справедливий клімат у корекційно-педагогічному та інклюзивному середовищі.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Анатомо-фізіологічні механізми мовлення	3	2	2	-	-	-	6	4	2	2	-	-	-	8
2.	Артикуляційні й акустичні характеристики усного мовлення	3	2		-	-	-	6	-	-		-	-	-	-
3.	Онтогенез мовленнєвої діяльності	4	2	2	-	-	-	4	2	2	-	-	-	-	8
4.	Орієнтовний і диференціюючий етапи логопедичного обстеження	6	4	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8
5.	Основний етап логопедичного обстеження	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8

6.	Особливості логопедичного обстеження дітей раннього віку	2	2	-	-	-	-	4	2	2	-	-	-	-	8
7.	Особливості логопедичного обстеження при різних порушеннях мовлення	4	2	2	-	-	-	4	4	2	2	-	-	-	8
8.	Технологія корекції звуковимови	4	2	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	8
9.	Технологія формування мовленнєвого дихання	4	2	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	8
10.	Технологія корекції голосу	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8
11.	Технологія розвитку інтонаційної сторони мовлення	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8
12.	Технологія корекції темпо-ритмічної організації мовлення	4	2	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	8
13.	Технологія формування навичок мовленнєвої саморегуляції і введення їх в мовну комунікацію	2	2	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	8
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		48	28	20	-	-	-	72	12	8	4	-	-	-	108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Анатомо-фізіологічні механізми мовлення. Мовлення як продукт психічної діяльності людини та результат складної взаємодії різних мозкових структур. Центральний і периферичний відділи мовленнєвого апарату. Участь дихального, фонаторного й артикуляційного відділів в утворенні мовлення.

Тема 2. Артикуляційні та акустичні характеристики усного мовлення. Звуки мовлення як умовні рефлексі. Утворення звуків мовлення. Класифікація звуків мови. Змінність звуків у мовленні. Механізм голосоутворення. Інтонація як складне явище, що включає в себе тон голосу, його тембр, інтенсивність або силу звучання голосу, паузу і логічний наголос, темп мовлення. Характеристика компонентів інтонаційної сторони мовлення, інтонаційних конструкцій.

Тема 3. Онтогенез мовленнєвої діяльності. Розвиток звуковимови в онтогенезі. Закономірності розвитку голосової функції людини. Формування

інтонаційної сторони мовлення і темпо-ритмічної організації мовлення в дошкільному віці. Розвиток лексико-граматичної сторони мовлення. Сенситивні періоди мовленнєвого розвитку.

Тема 4. Орієнтовний і диференціюючий етапи логопедичного обстеження. Визначення предмета, об'єкта, мети і завдань логопедичного обстеження. Етапи логопедичного обстеження. Зміст орієнтовного етапу: бесіда з батьками, вивчення документації, знайомство і бесіда з дитиною. Зміст диференціюючого етапу: обстеження когнітивних і сенсорних процесів для відмежування дітей з первинною мовленнєвою патологією від схожих станів, обумовлених порушеннями слуху й інтелекту. Обстеження загальної моторики, дрібної моторики рук, артикуляційної та моторики обличчя. Нейропсихологічний підхід до обстеження.

Тема 5. Основний етап логопедичного обстеження. Обстеження звуковимови, розуміння мовлення, фонематичного та інтонаційного сприйняття, складової структури слова, лексичного складу мови, граматичного складу мови (словотворення, словозміни), зв'язного мовлення. Аналіз результатів обстеження.

Тема 6. Особливості логопедичного обстеження дітей раннього віку. Обстеження передмовленнєвого розвитку немовляти. Етапи обстеження. Особливості логопедичного обстеження. Логопедичне обстеження дитини преддошкільного віку.

Тема 7. Особливості логопедичного обстеження при різних порушеннях мовлення. Особливості логопедичного обстеження дітей дошкільного і молодшого шкільного віку при заїканні. Логопедичне обстеження при дизартрії. Аналіз не мовленнєвих та мовленнєвих порушень. Диференційна діагностика дизартрії та дислалії. Особливості обстеження при ринології.

Тема 8. Технологія корекції звуковимови. Етапи корекції звуковимови: підготовчий, етап формування первинних вимовлювальних умінь і навичок, етап формування комунікативних умінь і навичок. Способи постановки звуку. Технологія постановки різних груп звуків. Особливості корекції звуковимови при дизартрії, ринології. Використання логопедичного тренажера «Дельфа». Використання комп'ютерної програми «Видиме мовлення».

Тема 9. Технологія формування мовленнєвого дихання. Значення дихання в процесі мовлення. Формування правильного типу фізіологічного дихання. Формування спрямованого, тривалого повітряного струменя. Сучасні технології формування мовленнєвого дихання при заїканні, ринології, дизартрії. Парадоксальна дихальна гімнастика О. Стрельникової. Використання апарату В. Фролова. Використання комп'ютерної програми «Видиме мовлення».

Тема 10. Технологія корекції голосу. Технологія корекції голосу при ринології та дизартрії. Технологія формування навичок раціонального голосоподання і голосоведення при заїканні. Вправи для роботи над голосом. Використання комп'ютерної програми «Видиме мовлення».

Тема 11. Технологія розвитку інтонаційної сторони мовлення. Технологія формування розповідної, спонукальної і питальної інтонаційних

структур. Особливості роботи над інтонаційною стороною мовлення при заїканні, дизартрії, ринолалії. Використання комп'ютерної програми «Видиме мовлення».

Тема 12. Технологія корекції темпо-ритмічної організації мовлення. Технологія формування почуття ритму при заїканні. Використання логоритміки. Етапи роботи над темповими характеристиками при заїканні. Технологія роботи над ритмом при дизартрії.

Тема 13. Технологія формування навичок мовленнєвої саморегуляції і введення їх в мовленнєву комунікацію. Поняття саморегуляції. Аутогенне тренування в системі логопедичних занять. Значення арт-терапії у формуванні навичок мовленнєвої саморегуляції. Правила для вправ у плавності мовлення.

5.2. Тематика семінарських занять

Тема 1. Анатомо-фізіологічні механізми мовлення. Артикуляційні та акустичні характеристики усного мовлення.

Тема 2. Онтогенез мовленнєвої діяльності.

Тема 3. Орієнтовний і диференціюючий етапи логопедичного обстеження.

Тема 4. Основний етап логопедичного обстеження.

Тема 5. Логопедичне обстеження дітей при різних порушеннях мовлення.

Тема 6. Технології корекції звуковимови.

Тема 7. Технологія формування мовленнєвого дихання.

Тема 8. Технологія корекції голосу.

Тема 9. Технологія розвитку інтонаційної сторони мовлення.

Тема 10. Технологія корекції темпо-ритмічної організації мовлення.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	10	30	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - опрацювання наукових статей; - конспект першоджерел - підготовка повідомлення (доповіді); - підготовка до презентації результатів дослідження.	20 14 10 14	26 16 14 18	Анотації наукових статей Конспект Повідомлення (доповідь) Презентація
	Разом	72	108	

Тематика індивідуальних завдань

Тематика повідомлень (доповідей)

1. Анатомо-фізіологічні механізми мовлення.
2. Розвиток мовлення в онтогенезі.
3. Акустичні характеристики усного мовлення.
4. Звуковимовлюючі характеристики усного мовлення.
5. Лінгвістичний підхід до процесу породження мовлення.
6. Значення передмовленнєвого обстеження малюка для ранньої діагностики мовленнєвих порушень.
7. Історичний аспект становлення логопедичного обстеження.
8. Діагностичні можливості нейропсихологічного підходу в обстеженні дітей дошкільного віку з вадами мовленнєвого розвитку.
9. Розвиток фонематичного сприйняття, навичок звукового аналізу та синтезу як основи для оволодіння грамотою.
10. Сучасні підходи до постановки різних груп звуків.
11. Особливості темпоритму при різних порушеннях артикуляційної сторони мовлення.
12. Застосування комп'ютерної програми «Видиме мовлення» для осіб з різними мовленнєвими вадами.
13. Застосування логопедичного тренажеру «Дельфа» в корекційній роботі при різних мовленнєвих порушеннях.
14. Роль аутогенного тренування в розвитку плавного мовлення у заїкуватих дітей.
15. Застосування імаготерапії в логопедичній роботі із заїкуватими дітьми.
16. Нейропсихологічний підхід щодо діагностики вад мовленнєвого розвитку.
17. Дихальна гімнастика О. М. Стрельникової.
18. Нетрадиційні методи в корекційній педагогіці (фітотерапія, ароматерапія, музикотерапія, хромотерапія, літотерапія, імаготерапія, Су-Джок терапія) (на вибір студента).

Орієнтовні завдання для самостійної роботи

1. Провести обстеження дітей переддошкільного віку (від 12 до 36 місяців), визначивши рівень сформованості звуковимови, розуміння мовлення, фонематичного та інтонаційного сприйняття, ритмо-інтонаційного оформлення висловлювання, складової структури слів, лексичного та граматичного складу, зв'язного мовлення.
2. Проаналізувати особливості та з'ясувати специфіку логопедичного обстеження при різних порушеннях мовлення (ринолалія, заїкання, дизартрія).
3. Проаналізувати класифікацію голосних та приголосних звуків української мови, представивши їх у вигляді таблиць.
4. Дібрати вправи для корекції звуковимови при різних порушеннях мовлення (ринолалія, заїкання, дизартрія та ін.) (на вибір студента).
5. Дібрати вправи для формування мовленнєвого дихання при різних порушеннях мовлення (ринолалія, заїкання, дизартрія та ін.) (на вибір студента).

6. Дібрати вправи для корекції голосу при різних порушеннях мовлення (ринолалія, заїкання, дизартрія та ін.) (на вибір студента).

7. Дібрати вправи для розвитку інтонаційної сторони мовлення при різних порушеннях мовлення (ринолалія, заїкання, дизартрія та ін.) (на вибір студента).

8. Дібрати вправи для корекції темпо-ритмічної організації мовлення при різних порушеннях мовлення (ринолалія, заїкання, дизартрія та ін.) (на вибір студента).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.

6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.

6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді повідомлення (доповіді) та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Будова та функції центрального відділу мовленнєвого апарату.
2. Обстеження лексичного складу мовлення дітей середнього дошкільного віку.
3. Формування мовленнєвого дихання при дизартрії.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та схема формування підсумкової оцінки*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Конспект першоджерел	5
Повідомлення (доповідь)	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті.

Критеріями оцінювання роботи з *першоджерелами* є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу.

Оцінювання *повідомлення (доповіді)* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на кожне з трьох питань складає 10 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела:

1. Архипова Е. Ф. Логопедическая работа с детьми раннего возраста : учеб. пособие. М. : АСТ: Астрель, 2007.

2. Баль Н. Н., Дроздов Н. В. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи : учеб.-метод. пособие. Минск : Адукацыя і выхаванне, 2010.

3. Борозинец Н. М., Шеховцова Т. С. Логопедические технологии : учеб.-метод. пособие. Ставрополь : Ставропольский гос. пед. институт, 2008.

4. Власенко И. Т., Чиркина Г. В. Методы обследования речи у детей. М., 1996.

5. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения : сб. метод. рекомендаций. СПб., 2001.

6. Лопатина Л. В., Серябрякова Н. В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб., 2001.
7. Методы логопедического обследования речи детей / под ред. Г. В. Чиркиной. М., 2003.
8. Степанова О. А. Организация логопедической работы в дошкольном образовательном учреждении. М. : ТЦ Сфера, 2003.

10.2. Допоміжні джерела:

1. Августова Р. В начале было слово. Авторская методика по обучению речи детей с трудностями развития. М. : Этерна, 2015.
2. Акименко В. М. Новые логопедические технологии : учеб.-метод. изд. 2-е изд. Ростов-на-Дону : Феникс, 2009.
3. Архипова Е. Ф. Стёртая дизартрия у детей. М., 2006.
4. Белякова Л. И., Дьякова Е. А. Заикание. М., 1998.
5. Буденная Т. В. Логопедическая гимнастика. СПб., 2002.
6. Волкова Г. А. Игровая деятельность в устранении заикания у дошкольников. М., 1983.
7. Дедюхина Г. В. Работа над ритмом в логопедической практике. М., 2006.
8. Ермакова И. И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков. М., 1984.
9. Жукова Н. С. Преодоление недоразвития речи у детей. М., 1994.
10. Сизоненко Н. Ф. Организация воспитательной и коррекционной работы в группах для детей с нарушениями речи. Мозырь : Белый ветер, 2004.
11. Ушакова О. А. Развитие речи дошкольников. М., 2001.
12. Филичева Т. Б., Чевелева Н. А., Чиркина Г. В. Основы логопедии : учеб пособие. М. : Просвещение, 1989.
13. Филичева Т. Б., Соболева А. В. Развитие речи дошкольника. Екатеринбург, 1996.
14. Щетинин М. Н. Дыхательная гимнастика А. Н. Стрельниковой. М., 2006.

10.3. Інтернет-ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.
2. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.
3. <http://vognutyi.ru/lib/> – колекція електронних книг.
4. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти та науки України - офіційний сайт.
5. <http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.
6. <http://uk.wikipedia.org/wiki> – Вікіпедія, вільна енциклопедія.
7. <http://www.npu.edu.ua> (elib@npu.edu.ua) – Електронна бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова

**11. ДОПОВНЕННЯ ТА ЗМІНИ, ВНЕСЕНІ ДО РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ В
20__ / 20__ Н.Р.¹**

¹ Доповнення та зміни до робочої програми додаються на окремому аркуші, затверджуються на засіданні кафедри до початку навчального року